

Янін Олексій

аспірант

Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0003-4263-3519>

Роль міжнародних акторів у реінтеграції тимчасово окупованого Криму

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ролі міжнародної спільноти у реінтеграції тимчасово окупованого Криму, зокрема з погляду важливості міжнародної підтримки, дипломатичних зусиль та економічних санкцій у контексті незаконної анексії півострова росією у 2014 році. Аналізується діяльність таких ключових міжнародних акторів, як: ООН, Європейський Союз, НАТО, ОБСЄ, G7, Туреччина, Китай, країни Глобального Півдня, а також їхній вплив на політичну, економічну та соціальну ситуацію в Криму. Окрему увагу приділено питанням прав людини, гуманітарної допомоги та відновлення правового порядку на анексованій території із залученням міжнародних партнерів. Стаття розкриває роль та основні напрями діяльності «Кримської платформи» як основного майданчика для координації та консолідації міжнародних зусиль щодо реінтеграції Криму та відновлення його суверенітету в межах України. Окрім того, в статті висвітлюються досягнення ініціативи на національному та стратегічному рівні, окреслені виклики для її діяльності з урахуванням обмеженої ефективності заходів та реальної відсутності механізмів примусового виконання рішень щодо агресора. Автором зроблено висновок, що в умовах порядку денного головним завданням світової спільноти є продовження економічного, дипломатичного та військового тиску на росію, оскільки повернення Криму до складу України стане можливим лише за умови комплексного підходу та скоординованих дій міжнародних партнерів.

Ключові слова: реінтеграція; міжнародний актор; Крим; анексія; міжнародний тиск; допомога.

Постановка проблеми. Проблема реінтеграції тимчасово окупованого Криму є одним із численних викликів сучасної міжнародної політики та безпеки. Після незаконної анексії півострова російською федерацією у 2014 році ситуація навколо Криму набула глобального масштабу, оскільки створила рішучий прецедент порушення суверенітету та територіальної цілісності суверенної європейської держави. Це не лише ускладнило геополітичну ситуацію в регіоні, а й поставило під загрозу основоположні принципи міжнародного права, зокрема ті, які закріплені Статутом ООН, Гельсінським заключним актом та численними міжнародними договорами.

Безумовно, для України реінтеграція Криму має стратегічне значення, оскільки відновлення контролю над півостровом є питанням не лише територіальної цілісності, а й забезпечення прав людини, економічної стабільності та національної безпеки. З погляду міжнародної безпеки ситуація в Криму стала своєрідним «тригером» для масштабних змін у сфері європейської та глобальної безпеки. Анексія кримського півострова призвела до мілітаризації Чорноморського регіону. Це порушило стабільність не лише в Україні, а й стало загрозою для сусідів, зокрема держав-членів НАТО та ЄС. Такий прецедент незаконного захоплення території створює ризики для інших конфліктних регіонів, в яких порушення міжнародного права можуть сприйматися як допустимі. Тому вивчення ролі міжнародного співтовариства у процесі реінтеграції тимчасово окупованого Криму є надзвичайно актуальним з огляду на триваючу повномасштабну збройну агресію росії проти України, ескалацію воєнних дій та зростання загроз міжнародній безпеці. Це створює необхідність задля розробки ефективних механізмів деокупації та реінтеграції, зміцнення міжнародного права та запобігання подальшим територіальним агресіям у світі.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Проблема ролі міжнародних акторів у реінтеграції тимчасово окупованого Криму є відносно добре висвітленою в наукових, дипломатичних та експертних колах. Однак її дослідження має певні прогалини, зумовлені обмеженим емпіричним матеріалом та відсутністю реальних прецедентів ефективної реінтеграції окупованих територій у сучасному міжнародному праві. Зокрема, фрагментарними та дискусійними залишаються питання військового впливу міжнародних акторів на ситуацію в Криму, оцінка ефективності економічних санкцій на росію у довгостроковій перспективі, можливість правового переслідування осіб, причетних до порушень прав людини в тимчасово окупованому Криму тощо.

Цінними під час дослідження стали напрацювання таких вітчизняних та міжнародних науковців: С.Плохія [5], А.Осипчук, А.Суслова, С.Шулімова та М.Яковлева [16], Е.Теслі [8], М.Дюкло [13],

К.Хеткрінгтон, С.Бета та П.Р. Вільямса [14]. Особлива увага у дослідженні приділялася аналізу нормативно-правових актів міжнародного права, а саме онлайн-базам даних, серед яких: резолюції ООН (United Nations iLibrary, UN Watch Database) [22], документи ЄС та Європейської комісії (EUROSTAT, Data Europa EU) та інші [7; 17; 20]. Також аналізу посприяли електронні ресурси НАТО, ОБСЄ, Міністерства закордонних справ України, Фонду «Східна Європа», «Кримської платформи» та інші [1; 2; 4; 6; 21].

Метою статті є аналіз значущості ролі ключових міжнародних акторів у сприянні деокупації та реінтеграції Криму з моменту його незаконної анексії росією.

Методи та прийоми дослідження. Дослідження ролі міжнародних акторів у реінтеграції тимчасово окупованого Криму здійснено за допомогою методів компаративізму (аналіз документів, історичний аналіз), прогнозування, синтезу та узагальнення. Значною мірою дослідженню посприяв метод контент-аналізу щодо вивчення офіційних заяв, політичних рішень та публічних дискурсів міжнародних акторів (ЄС, НАТО, G7, ОБСЄ, ООН), а також висвітлення питання в медіа та наукових джерелах.

Викладення основного матеріалу. Кримський півострів має складну і величну історію, протягом якої він перебував під владою різних держав та імперій. У 1954 році з нагоди 300-річчя Переяславської ради Президія Верховної Ради СРСР ухвалила рішення про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР. Такий крок був обґрунтованим економічною доцільністю та географічною близькістю півострова до України. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Україна проголосила незалежність, а Крим залишився невід'ємною частиною її території. Цей статус був визнаний міжнародною спільнотою, зокрема й російською федерацією, яка у 1994 році підписала Будапештський меморандум, гарантуючи територіальну цілісність України. Український історик С.Плохій зазначає, що передача Криму до складу України у 1954 році мала як символічне, так і практичне значення, оскільки півострів був тісно пов'язаний з економікою та інфраструктурою України. Він підкреслює, що після розпаду СРСР міжнародна спільнота визнала кордони новостворених держав, зокрема приналежність Криму до України [5].

Відомо, що реінтеграція тимчасово окупованого Криму є складним геополітичним процесом, у якому ключову роль все ж відіграють міжнародні актори, впливаючи на ситуацію через дипломатичний, політичний, санкційний та безпековий тиск. Міжнародна спільнота рішуче засудила окупацію та анексію Криму російською федерацією у 2014 році, вбачаючи в цих діях грубе порушення міжнародного права. Ключові міжнародні організації та держави висловили свою позицію через офіційні заяви та резолюції. Насамперед російська незаконна анексія стала грубим порушенням принципів суверенітету та територіальної цілісності, закріплених у Статуті ООН. Генеральна Асамблея ООН 27 березня 2014 року ухвалила резолюцію 68/262 «Територіальна цілісність України», яка підтвердила суверенітет та міжнародно визнані кордони України разом з Кримом. У цій резолюції наголошується на невизнанні будь-яких змін статусу півострова та міститься заклики до всіх держав утримуватися від дій, що можуть бути інтерпретовані як визнання таких змін [22]. Серед інших слід виділити щорічні Резолюції 71/205, 72/190, 73/263, 74/168, 75/192, 76/179, 77/229 «Стан із правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)» у період 2016–2024 років, що безпосередньо торкаються порушення прав людини на півострові, а саме: засуджують дискримінацію кримських татар, українців та інших етнічних і релігійних меншин; закликають росію виконувати проміжне рішення Міжнародного суду ООН щодо відновлення діяльності Меджілісу кримськотатарського народу; висловлюють осуд стосовно застосування законодавства російської федерації в окупованому Криму щодо практик примусового громадянства та призову до російських збройних лав; демонструють стурбованість щодо свавільних затримань, тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження із місцевими мешканцями півострова; закликають міжнародне співтовариство продовжувати політику «невизнання» анексії Криму; засуджують триваючу мілітаризацію Криму та переслідування журналістів, активістів та представників національних меншин [17; 20]. Щорічно Генеральна Асамблея ООН оновлює факти про грубі порушення прав людини в Криму з боку окупаційної влади російської федерації, зокрема вже у контексті широкомасштабної російської агресії. Таким чином, ООН має вагомий символічний і юридичний вплив та є важливою платформою для закріплення статусу Криму як української території, але не має механізмів примусового виконання своїх рішень, а її практичний вплив обмежений через російське вето в Раді Безпеки.

Європейський Союз є провідним економічним та дипломатичним гравцем у питанні деокупації Криму, зокрема проводить санкційну політику (обмежувальні заходи проти росії, які ускладнюють економічну експлуатацію Криму та роблять окупацію фінансово не вигідною), чинить дипломатичний тиск (координація з міжнародними партнерами щодо невизнання анексії Криму) та здійснює підтримку України (фінансова та технічна допомога для посилення стійкості держави). Важливо розуміти те, що ЄС уникає прямих безпекових дій, роблячи ставку на економічний і політичний тиск у питанні щодо Криму. Євросоюз послідовно дотримується політики невизнання незаконної анексії Криму та Севастополя російською федерацією. У заяві Європейської служби зовнішньої діяльності від 16 березня 2020 року зазначається: «Європейський Союз залишається непохитним у своїй підтримці суверенітету та

територіальної цілісності України; ЄС не визнає і продовжує засуджувати таке порушення міжнародного права». Своєю чергою Європейський суд з прав людини прийняв міждержавну заяву України проти росії щодо подій в Криму, яка відкриває шлях до розгляду справи по суті, а у 2024 році – виніс остаточне рішення та встановив численні порушення російською стороною, здійснені на півострові [10].

Окрім того, Європейським парламентом було ухвалено низку резолюцій щодо засудження російської анексії Криму та підтримки непорушності кордонів України, серед них: Резолюція від 13 березня 2014 року, в якій засуджуються дії росії в Криму та міститься заклик до санкцій та невизнання результатів неконституційного «референдуму»; Резолюція від 15 січня 2015 року – констатується невизнання анексії, наголошується на систематичних порушеннях прав людини на кримському півострові, зокрема прав кримських татар; Резолюція від 4 лютого 2016 року – засуджується переслідування кримських татар, міститься заклик до розширення санкцій проти агресора; Резолюція від 5 жовтня 2017 року – містяться вимоги щодо звільнення українських політ'язнів та негайного припинення репресій у Криму; Резолюція від 12 грудня 2018 року – засуджується мілітаризація Криму та агресія російського окупанта в Азовському морі; Резолюція від 19 грудня 2019 року – вкотре висловлюється осуд щодо переслідувань, міститься заклик до негайного звільнення політ'язнів, зокрема І.Данилович, Т.Абдулгасієва та А.Сулейманова, а також висловлюється підтримка діяльності «Кримської платформи»; Резолюція від 25 квітня 2024 року – засуджується проведення російських виборів на окупованих територіях України, міститься заклик до впровадження нових санкцій щодо осіб, причетних до них, а також до визнання нелегітимності результатів волевиявлення; Резолюція від 24 січня 2024 року – осуджується європарламентом дезінформація та історичні фальсифікації, які росія використовує для виправдання своєї агресії проти України, зокрема щодо окупації Криму, та наголошується на необхідності активної протидії російській пропаганді, а також засуджуються дії країни-агресорки щодо насильницької депортації українських дітей, їхнього незаконного усиновлення чи передання під опіку, містяться заклики до негайного та беззастережного повернення всіх незаконно переміщених дітей на територію України [9; 7]. Отже, зазначені вище ухвалені рішення підкреслюють послідовну позицію міжнародної спільноти щодо невизнання анексії Криму та засудження дій російської федерації на окупованих територіях України.

Не менш важливо розглянути позиції таких важливих безпекових акторів, як ОБСЄ та НАТО. Безумовно, що ОБСЄ висловила глибоку стурбованість щодо ситуації в Криму з моменту його окупації. У заяві Голови Парламентської Асамблеї ОБСЄ від 3 березня 2014 року зазначається: «Референдум, запланований на 16 березня, є неконституційним і суперечить Конституції України та Конституції Автономної Республіки Крим». У липні того ж року Асамблеєю було ухвалено проект резолюції – «Бакинську» декларацію та резолюцію «Очевидне, грубе та невинуватене порушення російською федерацією Гельсінських принципів», де задекларовано зазначені вище заяви та прийнято поправку, котра засуджує «окупацію території України, хоч вона не вказувала прямо на Крим». Інституція наголосила на необхідності дотримання суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів України [4]. Крім того, ОБСЄ розгорнула Спеціальну моніторингову місію в Україні (СММ), мандат якої охоплює всю територію держави (припинила діяльність у березні 2022 року) разом з Кримом, та, попри це, російська федерація обмежила доступ місії до окупованого півострова. Незважаючи на відсутність доступу до регіону, Верховний комісар у справах національних меншин та Бюро із демократичних інститутів і прав людини здійснили місії з метою оцінки дотримання прав людини, за результатами яких розроблено низку рекомендацій задля усунення росією порушень цих прав на окупованому кримському півострові, що актуальні і на сьогодні [8]. На жаль, через консенсусний принцип ухвалення рішень в ОБСЄ, росія блокує будь-які ефективні механізми тиску.

Окрім того, Парламентська Асамблея ОБСЄ ухвалювала чимало інших важливих актів без застосування правила консенсусу прийняття рішень у відповідь на російську агресію, серед яких такі декларації, як: «Гельсінська» (визнання російських дій на території Криму актами збройної агресії щодо України та занепокоєння через зростаючу мілітаризацію в регіоні), «Тбіліська» (констатування зростання репресивної активності, дискримінаційної діяльності та насильства проти корінних народів й етнічних українців і занепокоєння щодо неможливості отримання освіти українською мовою, обмеження присутності української культури в Криму), «Мінська» (чергове підтвердження політики дискримінації та переслідування українців та корінних народів, обмеження російською стороною доступу місій ОБСЄ до моніторингу дотримання прав людини та правозахисних організацій на території анексованого Криму), «Берлінська» (засудження порушень прав людини, зокрема вбивства, викрадення, тортури, утиски, арешти, довільні позбавлення свободи тощо, вимагання від росії дотримання норм міжнародного права тощо), «Люксембурзька» (визнання незаконного наросування російської військової присутності на півострові та в українських територіальних водах найсерйознішою загрозою регіональній безпеці та стабільності), «Бірінгемська» (засудження безпідставної повномасштабної агресії російської федерації та заклик до негайного виведення військ із території України), «Ванкуверська» (висловлення підтримки у спільній заяві першого міжнародного саміту «Кримська платформа» та необхідності подальшої

міжнародної консолідації зусиль у її межах) та «Бухарестська» (визнання воєнних злочинів та дій збройних формувань росії з моменту анексії Криму та повномасштабного вторгнення на територію України як геноцид щодо українського народу), а також Резолюції: «Продовження очевидних, грубих і не виправданих порушень російською федерацією зобов'язань в межах ОБСЄ та міжнародних норм»; «Щодо викрадених та незаконно утримуваних в російській федерації українських громадян» 2015 року, «Порушення прав людини та основоположних свобод в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь» 2016 року, «Щодо відновлення суверенітету та територіальної цілісності України» 2017 року, «Триваючі порушення прав людини та основоположних свобод в Автономній Республіці Крим і місті Севастополь (Україна)» 2018 року, «Мілітаризація російською федерацією тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (Україна), Чорного та Азовського морів» 2019 року, «Щодо дестабілізуючого наросування військової присутності росії поблизу України, в тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна), Чорному та Азовському морях» 2021 року [4; 12].

Важливим кроком для України було заручитися підтримкою НАТО, оскільки Альянс відіграє ключову роль у зміцненні її обороноздатності, що є важливим фактором реінтеграції Криму, зокрема: надає військову допомогу (навчання, постачання озброєння, координація військових стратегій), демонструє сили для стримування росії за рахунок посилення присутності у Чорноморському регіоні, а також забезпечує політичною підтримкою у вигляді стратегічних декларацій, які закріплюють статус України як майбутнього члена Альянсу. Проте НАТО не бере безпосередньої участі в бойових діях, що обмежує його роль у прямому процесі деокупації Кримського півострова.

Слід звернути увагу на те, що Альянс протягом 2013–2022 років прагне представити «послідовний наратив себе» як об'єднаного, сильного, компетентного та законослухняного альянсу, присвяченого свободі та демократії, який успішно приніс мир у Європу, але водночас керує нестабільністю за кордоном. Анексія Криму росією стала для НАТО не лише викликом, а й підставою для переосмислення самої суті його існування — *raison d'être*. Андерс Фог Расмуссен у 2014 заявляв, що незаконна окупація та анексія Криму росією є «тривожним дзвіночком для євроатлантичної спільноти, НАТО і для всіх, хто прагне до цілісної, вільної та мирної Європи» [13; 14].

Тож розгляньмо ключові позиції та заяви Альянсу щодо кримського питання. У березні 2014 року після анексії Криму НАТО заклиало росію негайно припинити свої дії та висловило підтримку територіальній цілісності та суверенітету України. У квітні того ж року міністри закордонних справ країн-членів Північноатлантичного альянсу оголосили про рішення призупинити всю практичну цивільну та військову співпрацю з росією, зазначивши, що політичний діалог у Раді НАТО–росія може продовжуватися на рівні послів і вище – виключно для обміну думками щодо кризи. У заяві було засуджено «незаконну військову інтервенцію росії до України та порушення її суверенітету». Варто зауважити, що анексія Криму стала своєрідним поштовхом для активізації співпраці Україна–НАТО в низці ключових галузей, зокрема в галузі розвитку спроможностей та потенціалу [2]. На саміті НАТО в Уельсі у вересні 2014 року Комісія НАТО–Україна ухвалила спільну заяву, в якій «рішуче засудила незаконну та нелегітимну самопроголошену «анексію» Криму, а також триваючу й цілеспрямовану дестабілізацію східної України росією в порушенні міжнародного права». У подальші роки НАТО продовжувало надавати Україні підтримку, засуджуючи дії російської федерації та наголошуючи на невизнанні анексії Криму. На Варшавському саміті у 2016 році НАТО затвердило Комплексний пакет допомоги (КПД) Україні, спрямований на безпосередню підтримку реформ у секторі безпеки та оборони. Цей пакет складався із заходів щодо підвищення стійкості України, розвитку її оборонних спроможностей та підтримки у протидії гібридним загрозам. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року НАТО розширило Комплексний пакет допомоги, надаючи Україні нелетальну військову допомогу відповідно до невідкладних потреб, зокрема це стосувалося постачання палива, медикаментів, засобів зв'язку та іншого обладнання [2].

Також неформальним, але впливовим «клубом» провідних західних демократій, який формує загальну стратегію Заходу щодо деокупації Криму є «Велика сімка» (G7) у складі США, Японії, Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та Канади. G7 одностайно засудила анексію Криму росією, підкреслюючи порушення міжнародного права та принципів суверенітету й територіальної цілісності. Їх роль полягає, насамперед, у координації санкційної політики щодо росії – економічного тиску на окупанта для ускладнення утримання Криму. Також група надає неабияку геополітичну підтримку Україні через політичні заяви та дипломатичний тиск, особливо з боку США, Великої Британії та Канади надається посилена військова та економічна допомога. Тим не менш, приєднуючись до згаданих вище інституцій та організацій, G7 неодноразово висловлювала стурбованість щодо порушень прав людини на півострові, особливо щодо кримських татар, закликаючи росію поважати міжнародні зобов'язання та звільнити несправедливо затриманих осіб. У відповідь на анексію Криму росією було виключено з формату G8, що підкреслило неприйнятність її дій для міжнародної спільноти. «Велика сімка»

беззаперечно підтримала ініціативу України щодо створення Міжнародної кримської платформи щодо Криму та його реінтеграції [3].

Не менш важливо здійснити огляд позиції таких представників міжнародної спільноти, як Туреччина та країни Глобального Півдня. Туреччина стабільно виступає проти анексії Криму росією та підтримує територіальну цілісність України. Президент Р.Т. Ердоган у відеозверненні до учасників саміту «Кримської платформи» наголосив: «Повернення Криму Україні є вимогою міжнародного права; Туреччина не визнає анексію Криму і з першого дня відкрито заявляє, що цей крок є нелегітимним і незаконним» [18]. Туреччина активно підтримує кримських татар, зокрема, сприяє будівництву житла для переселенців та виступає за звільнення затриманих активістів. Анкара також бере участь у міжнародних ініціативах, спрямованих на мирне врегулювання конфлікту та реінтеграцію Криму [18].

Своєю чергою Китай офіційно не визнає анексію Криму, проте утримується від чітких заяв на підтримку територіальної цілісності України. У 2022 році лідери Китаю та росії підписали декларацію про «безмежне партнерство», що викликало занепокоєння з боку Заходу щодо можливого схвалення анексіоністських дій агресора. Незважаючи на заклики Китаю до мирного врегулювання конфлікту, його економічна і дипломатична підтримка росії свідчить про стратегічне партнерство між країнами. Безумовно, такі дії ставлять під сумнів готовність Пекіна підтримати деокупацію Криму [19]. Позиції «обережного нейтралітету» щодо конфлікту в Україні дотримується Індія, водночас закликаючи до мирного врегулювання та утримуючись від прямого засудження анексії Криму. Очевидно, країна, незважаючи на позицію більшості держав світу, намагається зберегти стратегічний баланс у регіоні, підтримуючи зв'язки із росією. У міжнародних організаціях Індія часто утримується від голосування щодо резолюцій, спрямованих проти росії, що свідчить про її прагнення уникати конфронтації та зберігати нейтралітет у питанні Криму. Зокрема, у 2024 році Президент В.Зеленський запропонував провести мирний саміт в Індії для сприяння завершенню війни [11]. Різні та неоднозначні підходи спостерігаються серед інших країн-представниць Глобального Півдня. Бразилія висловлює занепокоєння щодо порушення міжнародного права, проте утримується від активної участі у санкціях проти росії, зокрема і тих, що зосереджені на питанні Криму. Індонезія підтримує територіальну цілісність України, проте обмежується дипломатичними заявами без конкретних дій, як і представники Південної Африки, які закликають до мирного діалогу, але водночас не засуджують дії росії відкрито. Загалом більшість країн Глобального Півдня прагнуть зберігати нейтралітет, зосереджуючись на власних економічних та політичних інтересах, що ускладнює формування єдиної позиції щодо реінтеграції Криму [15].

Таким чином, зрозуміло, що міжнародною ініціативою України, яка має на меті об'єднання міжнародних зусиль задля деокупації та реінтеграції Кримського півострова є «Кримська платформа», започаткована у 2021 році. Ініціатива виконує роль сильного дипломатичного майданчика для координації дій, обміну інформацією та формування спільної стратегії щодо кримського питання. Платформа керується такими ключовими інституціями, як: Міністерство закордонних справ України (менеджмент самітів), Верховна рада України (менеджмент Парламентських самітів), Офіс «Кримської платформи» на базі Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим (зокрема, внутрішнім розпорядком Офісу курує Служба забезпечення діяльності Кримської платформи). Отже, основним майданчиком, присвяченим темі окупованого Криму і його реінтеграції є «Кримська платформа» з усією її комплексною структурою: урядовий саміт – саміт «Міжнародної Кримської платформи»; парламентський – Парламентський саміт «Кримської платформи»; Міжнародний форум Експертної мережі «Міжнародної Кримської платформи», в структурі котрої створена Експертна Мережа «Кримської платформи» (проведення щорічного форуму, який підіймає тему Криму на експертному рівні) [6].

Слід детальніше розглянути ключові напрями діяльності «Кримської платформи»: деокупація та реінтеграція тимчасово окупованого Криму, а саме розробка і впровадження міжнародних заходів, спрямованих на повернення Криму під контроль української влади; забезпечення та захист прав людини, міжнародного гуманітарного права (моніторинг та реакція на порушення прав людини на півострові, зокрема щодо корінних народів, етнічних та релігійних меншин); координація дій міжнародних партнерів щодо посилення санкційної політики проти росії; напрацювання заходів та механізмів щодо забезпечення і підвищення безпеки і стабільності в Чорноморському регіоні з огляду на перманентну мілітаризацію Криму російською федерацією; просування інформаційних кампаній та адвокація задля підвищення обізнаності та поінформованості міжнародної спільноти про порядок денний щодо Криму та мобілізація «ресурсів» підтримки з метою його деокупації; гуманітарні та економічні аспекти реінтеграції тимчасово окупованого Криму (розробка та підготовка майбутніх кроків реінтеграції півострова після його звільнення) [6; 17].

Станом на сьогоднішній день є низка здобутків діяльності «Кримської платформи». По-перше, вдалося досягти міжнародної консолідації: установчий саміт, організований у 2021 році, об'єднав понад 40 країн та міжнародних організацій. Це стало дипломатичним успіхом для України у питанні Криму, а також дозволило заручитися безперервною підтримкою з боку ЄС, НАТО, ООН, G7. По-друге, держави-

учасниці платформи зобов'язалися зберігати та розширювати санкції проти росії, а також підвищувати увагу щодо їх уникнення та до співпраці західних компаній з окупованим Кримом. Нарешті, «Кримська платформа» посприяла збереженню світової уваги до питання Криму, попри російське повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році, а представницькі офіси платформи (головний – у Києві) плануються до відкриття у низці країн, що своєю чергою посилюватиме дипломатичний вплив на росію. Крім того, «Кримська платформа» реалізує свої досягнення на двох рівнях – стратегічному та у сфері національного законодавства. До першого рівня належать: впровадження та втілення «Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території АР Крим та міста Севастополя» та плану окремих супутніх заходів; напрацювання «Стратегії економічного відновлення Криму» у співпраці з Офісом «Кримської платформи», Міністерства інфраструктури України, Київської школи економіки та представників Експертної мережі платформи; заснування Консультативної ради з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території АР Крим та міста Севастополя із залученням українських державних органів та міжнародних експертів задля посилення ефективності координації заходів і проєктів, пов'язаних із першочерговою деокупацією та реінтеграцією Криму [1].

Другий рівень охоплює українське законодавство та пов'язаний із: захистом прав корінних народів Криму, а саме схваленням Закону «Про корінні народи України», ініційованого Президентом України і розробкою суміжних підзаконних актів; впровадженням Стратегії розвитку кримськотатарської мови на період до 2032 року; триваючою розробкою законопроекту «Про статус корінного кримськотатарського народу»; наданням підтримки незаконно ув'язненим особам, зокрема через підписання і внесення змін до Закону «Про соціальний і правовий захист політв'язнів та військовополонених та членів їхніх сімей»; захистом української ідентичності, а саме ухваленням Постанови Верховної Ради України «Про захист Кримської єпархії Української православної церкви», Закону «Про скасування вільної економічної зони», спрямованого на захист економічних та соціальних прав українців в окупованому Кримі, зокрема переселенців, а також на запобігання тіншовому бізнесу в кримському регіоні; напрацюванням пакета змін щодо законів та кодексів, що спрямовані на забезпечення деокупації та подальшої реінтеграції Криму, зокрема щодо підвищення ефективності розслідування злочинів міжнародного характеру [1].

Прогнози щодо деокупації та реінтеграції Кримського півострова залишаються складними, оскільки залежать від низки змінних: як внутрішньоукраїнських, так і міжнародних. Із високою ймовірністю Україна збереже сильну підтримку з боку Заходу, заручившись посиленням дипломатичного, військового та санкційного тиску на росію, що в перспективі може створити умови для деокупації півострова. Як вже зазначалося раніше, ці міжнародні актори вже активно підтримують «Кримську платформу» та, цілком імовірно, братимуть участь у процесах відновлення інфраструктури, підтримки ВПО та правосуддя щодо порушень у Кримі та на інших тимчасово окупованих територіях України росією. Також очікувано, що участь Китаю, Індії та інших країн Глобального Півдня буде обмеженою. Країни навряд чи відкрито підтримуватимуть деокупацію Криму, проте із певною ймовірністю можуть долучитися до післяконфліктної відбудови України, якщо вбачатимуть у цьому економічну або політичну вигоду. Що стосується реінтеграції кримського півострова, то актори здебільшого виконуватимуть технічну (економічну, гуманітарну) роль, ніж політичну. Так само можна стверджувати, що Туреччина, попри свій «обережний оптимізм», зберігає непохитну позицію щодо Криму у своєму політичному порядку денному. Прогнозовано, що участь міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, РЄ тощо) у процесі реінтеграції та деокупації Криму буде вагомим, що сприятиме ключовому моніторингу, юридичному супроводу та гарантуванню прав людини на деокупованих територіях, а також у забезпеченні перехідного правосуддя, повернення верховенства права, притягнення до відповідальності за воєнні злочини. Попри песимістичні настрої щодо деокупації Криму та його повернення під контроль України, вже сьогодні простежується тенденція до реінтеграції як довгострокового соціально-політичного процесу. Адже навіть після деокупації «реальна» інтеграція Криму триватиме роками й вимагатиме освітньої, культурної та економічної адаптації населення. Міжнародна спільнота забезпечуватиме довгострокове партнерство через донорські конференції, міжнародні проєкти з підтримки демократичних інституцій, розвиток незалежних медіа в регіоні.

Загалом залучення міжнародної спільноти до процесу реінтеграції тимчасово окупованого Криму, зокрема через «Кримську платформу», має деякі виклики. Слід зважати на те, що, як показує досвід, дипломатичні заходи нерідко мають обмежену ефективність. Адже росія наполегливо ігнорує міжнародні резолюції та заяви, тому це свідчить про реальну відсутність механізмів примусового виконання ухвалених рішень відповідних міжнародних інституцій. З іншого боку, вбачається недостатня військова підтримка деокупації кримського півострова, з огляду на те, що «Кримська платформа» зосереджена саме на дипломатичних заходах, тоді як питання звільнення Криму потребує воєнних дій. Проте відомо, що окремі представники західного світу досі утримуються від підтримки конкретних військових сценаріїв звільнення півострова. Це пояснюється тим, що деякі країни-учасники платформи обережні у своїх заявах через побоювання розпалювання конфлікту із росією. Також одним із викликів є проблема щодо виконання міжнародних санкцій. Адже певні країни не дотримуються санкцій у повному

обсязі, наприклад, продовжується постачання товарів до Криму та на інші окуповані території за участю третіх країн.

Висновки. Роль міжнародних акторів у реінтеграції тимчасово окупованого Криму є критично важливою, однак наразі залишається обмеженою через низку політичних, економічних та безпекових факторів. Такі організації, як ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ та G7, відіграють ключову роль у підтримці України, забезпеченні політики невизнання анексії, санкційному тиску на росію та захисті прав людини в Криму. Водночас міжнародна спільнота не має ефективних механізмів для примусової деокупації півострова, а ухвалені резолюції та заяви мають здебільшого декларативний характер. Міжнародна підтримка деокупації та реінтеграції Криму залишається асиметричною: Західні країни та Туреччина послідовно підтримують територіальну цілісність України, тоді як Китай, Індія та більшість країн Глобального Півдня дотримуються нейтралітету або зберігають стратегічне партнерство з росією. Перспективи реінтеграції Криму залежать від кількох чинників: посилення санкційного тиску, військової підтримки України в умовах повномасштабного російського вторгнення та внутрішньої ситуації в росії. «Кримська платформа» є важливим міжнародним механізмом тиску на росію та підтримки України. Вона сприяє дипломатичній ізоляції рф, зміцнює санкційний режим і допомагає формувати майбутню стратегію реінтеграції Криму. Проте її ефективність обмежена відсутністю примусових механізмів, недостатньою військовою підтримкою та ризиками політичних компромісів. В умовах порядку денного головним завданням міжнародної спільноти є продовження економічного, дипломатичного та військового тиску на росію, паралельно з розробкою стратегії майбутньої реінтеграції Криму. Лише за умови комплексного підходу та координації дій міжнародної спільноти повернення Криму до складу України може стати реальністю.

Список використаної літератури:

1. Здобутки Кримської платформи / Кримська платформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://crimea-platform.org/achievements/>.
2. Комплексний пакет допомоги Україні / NATO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_231639.htm?selectedLocale=uk&utm.
3. Міністри закордонних справ країн «Великої сімки» заявили про рішучу підтримку суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України з нагоди сьомої річниці спроби анексії Криму Росією / Укрінформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3210506-sim-rokiv-okupacii-krimu-kraini-g7-vistupili-iz-zaavou.html>.
4. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) / Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spirovitnistva-v-yevropi>.
5. *Плохій С.* Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / *С.Плохій*. – Харків : КСД, 2021. – 499 с.
6. Про діяльність Кримської платформи / Кримська платформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://crimea-platform.org/about/>.
7. Резолюція Європейського Парламенту щодо дезінформації та історичних фальсифікацій Росії для виправдання її агресивної війни проти України (2024/2988(RSP)) / Politicom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://politicom.org.ua/rezolyucziya-yevropejskogo-parlamentu-shhodo-dezinformacziyi-ta-istorychnyh-falsyfikacziy-rosiyi-dlya-vypravdannya-yiyi-agresyvnoyi-vijnny-proty-ukrayiny-2024-2988rsp>.
8. Кримське питання в міжнародних рішеннях : аналіз та шлях до реалізації в державній політиці / Голос Криму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.voicecrimea.com.ua/uk/analytics/post/krimske-pitannya-v-mizhnarodnix-rishennyax-analiz-ta-shlyax-do-realizacii-v-derzhavnij-politici/>.
9. Європарламент прийняв 5 резолюцій щодо Криму після 24 лютого 2022 року / Ctrcenter [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ctrcenter.org/uk/analytics/yevroparlament-prijnyav-5-rezolyucziy-shhodo-krumu-pislya-24-lyutogo-2022-roku>.
10. ЄСПЛ визнав Росію відповідальною за порушення прав людини в т.о Криму / Dejure Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dejure.foundation/yespl-vyznav-rosiyu-vidpovidalnoyu-zaporushennya-prav-lyudyny-v-t-o-krumu/>.
11. 900 days and not over yet : Why India is best positioned to play peacemaker in Ukraine war / Firstpost [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.firstpost.com/opinion/900-days-and-not-over-yet-why-india-is-best-positioned-to-play-peacemaker-in-ukraine-war-13811242.html>.
12. Birmingham Declaration and Resolutions Adopted by the OSCE Parliamentary Assembly / OSCE PA [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.oscepa.org/en/documents/annual-sessions/2022-birmingham/4409-birmingham-declaration-eng/file>.
13. *Duclos M.* The Ukraine War: Russia's Duel With The West / *M. Duclos* // Expressions by Montaigne [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/ukraine-war-russias-duel-west>.
14. *Hetherington K.* The Legal Case for Ukraine's Territorial Reintegration / *K.Hetherington, S.Beta, P.Williams* // PILPG [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.publicinternationalallawandpolicygroup.org/lawyring-justice-blog/2025/2/13/legal-basis-for-ukraines-territorial-reintegration>.
15. Ukraine war exposes splits between Global North and South / France 24 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.france24.com/en/europe/20230217-ukraine-war-exposes-splits-between-global-north-and-south>.

16. Policies of Reintegration of Temporarily Occupied Territories: Models, Scenarios, Discussions, Experience / A.Osypchuk et al. – Sverige : International Renaissance Foundation, 2023. – 29 p. [Electronic resource]. – Access mode : <https://is.gd/DnfwQs>.
17. Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov : resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/74/17) / Digitallibrary [Electronic resource]. – Access mode : <https://digitallibrary.un.org/record/3841716?ln=en&v=pdf>.
18. Return of Crimea to Ukraine a requirement of international law: Turkish president / Anadolu Ajansı [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/return-of-crimea-to-ukraine-a-requirement-of-international-law-turkish-president/2667680>.
19. Shankar P. «Don't see why not»: China envoy on backing Ukraine's '91 borders / P.Shankar // Al Jazeera [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/27/dont-see-why-not-china-envoy-on-backing-ukraines-91-borders>.
20. Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine : resolution / Digitallibrary [Electronic resource]. – Access mode : <https://digitallibrary.un.org/record/3954787?ln=ru&v=pdf>.
21. Support the Crimea Platform / East Europe Foundation [Electronic resource]. – Access mode : <https://eef.org.ua/en/program/pidtrymka-krymskoyi-platformy-2/>.
22. Territorial Integrity of Ukraine : resolution / Digitallibrary [Electronic resource]. – Access mode : <https://digitallibrary.un.org/record/767883?ln=ru>.

References:

1. «Zdobutky Krymskoi platform», *Krymska platforma*, [Online], available at: <https://crimea-platform.org/achievements/>
2. «Kompleksnyi paket dopomohy (KPD) Ukraini», NATO, [Online], available at: https://www.nato.int/cps/fr/natohq/topics_231639.htm?selectedLocale=uk&utm
3. «Ministry zakordonnykh sprav krain «Velykoi simky» zaiavly pro rishuchu pidtrymku suverenitetu, terytorialnoi tsilisnosti ta nezalezhnosti Ukrainy z nahody somoi richnytsi sproby aneksii Krymu Rosiiei», *Ukrinform*, [Online], available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3210506-sim-rokiv-okupacii-krimu-kraini-g7-vistupili-iz-zaavou.html>
4. «Orhanizatsiia z bezpeky i spivrobitnytstva v Yevropi (OSCE)», *Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy*, [Online], available at: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-yevropi>
5. Plokhii, S., (2021), *Brama Yevropy. Istoriia Ukrainy vid skifskiykh voien do nezalezhnosti*, KSD, Kharkiv, 499 p.
6. «Pro diialnist Krymskoi platform», *Krymska platforma*, [Online], available at: <https://crimea-platform.org/about/>
7. «Rezoliutsiia Yevropeiskoho Parlamentu shchodo dezinformatsii ta istorychnykh falsyfikatsii Rosii dlia vypravdannya yii ahresyvnoi viiny proty Ukrainy (2024/2988(RSP))», *Politicom*, [Online], available at: <https://politicom.org.ua/rezolyuciya-yevropeiskogo-parlamentu-shchodo-dezinformatsiyi-ta-istorychnykh-falsyfikatsiy-rosiyi-dlia-vypravdannya-yii-agresyvnoyi-viiny-proty-ukrayiny-2024-2988rsp>
8. «Krymske pytannia v mizhnarodnykh rishenniakh: analiz ta shliakh do realizatsii v derzhavnii politytsii», *Holos Krymu*, [Online], available at: <https://www.voicecrimea.com.ua/uk/analytics/post/krymske-pytannia-v-mizhnarodnix-rishennyax-analiz-ta-shlyax-do-realizatsii-v-derzhavnij-politici/>
9. «Yevroparlament pryiniav 5 rezoliutsii shchodo Krymu pislia 24 liutoho 2022 roku», *Ctrcenter*, [Online], available at: <https://ctrcenter.org/uk/analytics/yevroparlament-pryinyav-5-rezolyucij-shchodo-krymu-pislya-24-lyutogo-2022-roku>
10. «YeSPL vyznav Rosiiu vidpovidalnoiu za porushennia prav liudyny v t.o Krymu», *Dejure Foundation*, [Online], available at: <https://dejure.foundation/yespl-vyznav-rosiyu-vidpovidalnoyu-za-porushennia-prav-lyudyny-v-t-o-krymu/>
11. «900 days and not over yet: Why India is best positioned to play peacemaker in Ukraine war», *Firstpost*, [Online], available at: <https://www.firstpost.com/opinion/900-days-and-not-over-yet-why-india-is-best-positioned-to-play-peacemaker-in-ukraine-war-13811242.html>
12. «Birmingham declaration and resolutions adopted by the OSCE parliamentary assembly», *OSCE PA*, [Online], available at: <https://www.oscepa.org/en/documents/annual-sessions/2022-birmingham/4409-birmingham-declaration-eng/file>
13. Duclos, M., (2022), «The Ukraine War: Russia's Duel With The West», *Expressions by Montaigne*, [Online], available at: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/ukraine-war-russias-duel-west>
14. Hetherington, K., Beta, S. and Williams, P. (2025), «The Legal Case for Ukraine's Territorial Reintegration», *PILPG*, [Online], available at: <https://www.publicinternationallawandpolicygroup.org/lawyer-journal/blog/2025/2/13/legal-basis-for-ukraines-territorial-reintegration>
15. «Ukraine war exposes splits between Global North and South», *France 24*, [Online], available at: <https://www.france24.com/en/europe/20230217-ukraine-war-exposes-splits-between-global-north-and-south>
16. Osypchuk, A., Shulimov, S., Yakovlyev, M. and Suslov, A. (2023), *Policies of Reintegration of Temporarily Occupied Territories: Models, Scenarios, Discussions, Experience*, International Renaissance Foundation, Sverige, 29 p., [Online], available at: <https://is.gd/DnfwQs>
17. «Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the black sea and the Sea of Azov: resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/74/17)», *Digitallibrary*, [Online], available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3841716?ln=en&v=pdf>

18. «Return of Crimea to Ukraine a requirement of international law: Turkish president», *Anadolu Ajansı*, [Online], available at: <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/return-of-crimea-to-ukraine-a-requirement-of-international-law-turkish-president/2667680>
19. Shankar, P., (2023), ««Don't see why not»: China envoy on backing Ukraine's '91 borders», *Al Jazeera*, [Online], available at: <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/27/dont-see-why-not-china-envoy-on-backing-ukraines-91-borders>
20. «Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/76/179)», *Digitallibrary*, [Online], available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3954787?ln=ru&v=pdf>
21. «Support the Crimea Platform», *East Europe Foundation*, [Online], available at: <https://eef.org.ua/en/program/pidtrymka-krymskoyi-platformy-2/>
22. «Territorial Integrity of Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/68/262)», *Digitallibrary*, [Online], available at: <https://digitallibrary.un.org/record/767883?ln=ru>

Yanin O.

The Role of International Actors in the Reintegration of Temporarily Occupied Crimea

Abstract. The article explores the role of the international community in the reintegration of temporarily occupied Crimea, with a particular focus on the significance of international support, diplomatic efforts, and economic sanctions in response to Russia's illegal annexation of the peninsula in 2014. It analyzes the activities of key international actors such as the United Nations, the European Union, NATO, the OSCE, G7, Turkey, China, Global South countries as well as their influence on the political, economic, and social situation in Crimea. Special attention is given to issues related to human rights, humanitarian assistance, and the restoration of the rule of law in the annexed territory through international cooperation. The article further examines the role and key activities of the Crimea Platform as a central mechanism for coordinating and consolidating international efforts aimed at the reintegration of Crimea and the restoration of Ukraine's sovereignty. Additionally, it highlights the initiative's achievements at both national and strategic levels, while also identifying existing challenges, including the limited effectiveness of implemented measures and the absence of enforceable mechanisms to hold the aggressor accountable. The author concludes that, with respect to the international agenda, the primary task of the global community is to maintain sustained economic, diplomatic, and military pressure on Russia. The return of Crimea to Ukraine can only be realized through a comprehensive, coordinated approach involving the collective actions of international partners.

Key words: reintegration; international actor; Crimea; annexation; international pressure; assistance.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2025.